

Tule sem stopite.
 Skoraj nihče mu ni kos.
 Kar sem s fantom, da mu ušesa navijem!
 Saj še kar dobro zgledate.
 Že kmet v dolini vam je rekel, da ste razbojniki.
 Če že ne veste, kaj hočete, potem vsaj molčite.
 Če še ne veste, kaj hočete, potem molčite.
 Vsaj ti bi bil lahko pametnejši.
 Saj sem te čakal debelo uro, če verjameš ali ne.
 Vsaj nagajaj nam nikar.
 Saj, saj, tako sem tudi mislil.
 Saj saj, tako sem tudi mislil.
 Zlasti Tine se je odlikoval pri vsej tej zadevi.
 Ta je pa pameten! — Že, toda ali ne veš, da pri njem nikoli ne veš,
 pri čem si?
 Ali še spi naš junak. — Še, saj tudi lahko.

Zapiski, ocene in poročila

O PREMEM GOVORU

Z narekovajem, premim govorom in spremnim stavkom se seznanijo učenci šele v 4. in 6. razredu (Predmetnik in učni načrt za osn. šolo, Lj. 1969, str. 9—10). Za 4. razred predpisuje učni načrt »narekovaj v pogovoru (brez napovednega stavka); dobesedni govor z napovednim stavkom spredaj in zadaj«, za 6. razred pa »dobesedni govor — napovedni stavek v sredini«. Slavista čaka naloga, da nauči učence v 6. razredu pravilno pisati najbolj zapleteno obliko premege govora. Še prej pa se mora prepričati, če obovldajo prvi dve.

Pri ponovitvi lahko izhaja iz grafične slike, ne glede na to, ali jo učenci že poznajo ali ne:

1. V _____ : »V _____.«
2. »V _____ ,« m _____ .

Seveda pa morajo skicam slediti tudi praktične vaje s stavki. Najprej s takimi, ki jih kot dokaz, da zgradbo premege govora razumejo, povedo učenci sami, nato pa vaje s strnjenim besedilom (odlomki iz leposlovnih del ipd.).

Kadar učenci sami naštevajo primere, ne smemo biti zadovoljni z vsem, kar nam povedo. Njihov besedni zaklad je pri tem zelo siromašen. Od glagolov je kar naprej na vrsti samo: reče, je rekla, je rekel, pa tudi če gre za vprašanje, željo, dvom, ukaz, bojazen, namig ali veselje. Osebe so navadno vedno iste: oče, mati, teta, sošolec, sosed. Pa tudi vse drugo besedilo je revno: v trgovino po sladkor, pomiti posodo, prinesiti vodo, posoditi zvezek. Osiromašeno življenje brez vsebine se tako v obliki premege govora prenaša iz razreda v razred prav do konca obveznega šolanja ali pa še dalj. Nekaj napak zagreše pri tem že učitelji v nižjih razredih, ker pri ustnem izražanju premalo dosledno odpravljajo slogovne pomanjkljivosti in se prehitro zadovolje s formalno pravilnostjo (Mati je rekla: »Zakaj si prišel tako pozno domov?«).

Spremni stavek sredi premege govora najbrž ni ostal nepojasnen prav do 6. razreda, ker so bistrejši učenci lahko že sami ugotovili, da vstavljamo spremni stavek tudi v sredo premege govora. Kot pripomoček za utrjevanje pravopisnega pravila bo še najbolj dobrodošel grafični prikaz:

V zvezi z vsebino in mestom premega govora mnogi učenci še v 8. razredu ne znajo uporabljati ločil (klicaj, vprašaj, dvopičje, ločilo na koncu odvisnega govora), vzrok za to pa je verjetno en sam: premalo vaj. Čas za utrjevanje moramo najti. Raba ločil pri premem govoru je preveč pomembno pravopisno poglavje, da bi ga lahko obdelali samo formalno. Zelo važno je, da preidemo od posameznih, iz sobesedila iztrganih stavkov, k strnjeni uporabi premega govora, ker bo otrok šele potem začutil, da gre za razgovor in da mora določene misli oseb postavljati v narekovaj. Kadar pa vadi-mo samo posamezne oblike tako, da primere pripovedujejo učenci sami, se ne smemo zadovoljiti z izgubljenimi stavki, ampak naj namesto tega, kaj je rekla teta, ko je stopila v sobo, raje povedo, kaj so ob posameznih priložnostih dejali veliki državniki, umetniki in misleci.

Berta Golob
Osnovna šola Preddvor

MARIJAN TRŠAR: ZGODBE O PSU RIKU*

Zgodbe, ki opisujejo živali, so za šolarja nedvomno zelo prijetno branje. Takih izvirnih ali prevedenih zgodb poznamo precej in marsikatera se je uvrstila med klasična dela mladinske književnosti. Seveda pa to ne pomeni, da je tematika že nasičena ali izčrpana. To nam dovolj prepričljivo dokazujejo tudi Tršarjeve Zgodbe o psu Riku

Knjiga, o kateri govorimo, je pravzaprav Rikov življenjepis. Rik je čistokrven koker španjel, ki ga je njegov gospodar deček Marko dobil od znancev ali sorodnikov na Turjaku. Rik se že takoj prvi dan, ko pride k hiši, spozna s svojimi živalskimi prijatelji papagajem Kokom, Zlato ribico in pločevinasto raco ter se spre z brezčutno in nerazumevajočo budilko. Pozneje ga vznemiri sneg, spre se z nebeščani Sončnim žarkom, Zadnjim krajcem in Polno luno, ki mu naklepajo maščevanje, zagreši marsikatero nerodnost in se večkrat izkaže tudi kot resničen junak. Rik doživlja nezgodo za nezgodo in nazadnje tudi prav žalostno pogine.

Zgodbe o psu Riku so nedvomno nastale ob pisateljevem neposrednem stiku z živaljo. Pri pisanju se je Tršar večinoma izognil tradicionalnemu načinu opisovanja, toda kljub temu in deloma prav zaradi tega Zgodbe o psu Riku ne dosegajo nekaterih drugih, klasičnih tovrstnih del za mladino; naj na tem mestu omenimo samo Klic divjine Jacka Londona, Lassie se vrača Erica Knighta, Kaštanko A. P. Čehova, od izvirnih slovenskih knjig pa vsaj Finžgarjevega psa Liska in Fida Tilena Epiha. Seveda gre pri Tršarjevi knjigi za drugačen pristop k tematiki, zato je primerjanje le deloma upravičeno.

Tršar je v Zgodbah o psu Riku »vseved«, to se pravi, da ve, kaj se dogaja v duševnosti ljudi in tudi v duševnosti živali. Po našem mnenju pa je pisatelj šel pri tem predaleč, saj imajo njegove živali povsem po človeško razvit razum; zelo dobro znajo razmišljati o abstraktnih vprašanjih, medtem ko se vsaj Rik v konkretnih situacijah ne znajde vedno najbolje. Nekateri očitki, ki jih izgovore živali na račun ljudi (zlata ribica v Devetem poglavju: »Ljudje razumejo samo sebe«), niso upravičeni, saj jih je na drugem mestu pisatelj sam nehote razvrednotil. Odlomek o Riku in kobili Luci (v Trinajstem poglavju) je nelogičen, kajti ob tem, ko se Luca v glavnem upravičeno in s svojega gledišča razumno jezi zaradi hlapčevanja ljudem, želi tudi v kino, želi gledati televizijo, računati, pisati in podobno.

Zgodbe o psu Riku so namenjene devetletnemu, desetletnemu bralcu, ki že dovolj dobro pozna živalski svet in si zato ne dovoli več, da bi mu kdo predstavljal živali tako, kot jih je ta bralec poznal še pred nekaj leti. Tršar potemtakem svojega bralca nekoliko podcenjuje, ker mu skuša vsiljevati način doživljanja, ki ga je otrok že prerasel. Po drugi strani pa je pisatelj na nekaterih mestih do svojega bralca preveč zahteven. Mislim predvsem na Deseto poglavje, kjer vzemo za Rikovo užaljenost in njegove samomorilske misli, kar je Tršar prikazal ironično; toda ironija je vedno, in tudi tukaj, za mladega bralca razumsko preveč zahtevna. Naj to trditev ponazorim še

* Obzorja, Maribor 1968; Mlada obzorja 21.